

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Атаманюк Світлани Іванівни

«Теорія і практика підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми виконаної роботи

Інноваційна освіта – це розвиток і розширення якісної освіти, життєво важливий спосіб розвивати творчість, здібності й таланти вихованців з високою якістю. У сучасну епоху з розвитком інформаційних і комунікаційних технологій удосконалюються різні спортивні і фізкультурні програми. Інноваційні програми фізичної культури і спорту (ФКіС) призначені для того, щоб бути більш всеосяжними, динамічними, рухливими, відкритими, ніж традиційні заняття фізичною культурою та спортом. Це допомагає виконувати фізичні навантаження і виробляти прихильність здоровому способу життя, здійснювати заняття фізичною культурою і спортом самостійно, навчити різні верстви населення руховій діяльності, підкреслюючи психологічний вплив фізичних вправ на стан здоров'я. Інноваційні види рухової активності, втілені у нових програмах, дозволяють фахівцям фізичної культури і спорту розвивати у підопічних різні рухові навички і здатності працювати в команді, при цьому вихованці відчують себе більш комфортно в руховому середовищі.

У цьому контексті впровадження інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності фахівців фізичної культури і спорту викликає інтерес як нова парадигма для організації занять (Chesbrough, 2003), а також фахівцям ФКіС було б корисно «систематично заохочувати і вивчати широкий спектр внутрішніх і зовнішніх джерел інновацій та нових можливостей, свідомо інтегруючи ці дослідження з стійкими можливостями і ресурсами і широко використовуючи ці можливості у різних напрямках» (West and Gallagher, 2006). Таким чином, актуальною є проблема вивчення інноваційності в спортивних і фізичних програмах.

Актуальність теми підтверджується також і тим, що дисертаційна робота виконана у межах науково-дослідної роботи кафедри фізичної культури, олімпійських та неолімпійських видів спорту Національного університету «Запорізька політехніка» «Новітні та нетрадиційні методики фізичного виховання у ЗВО в сучасних економічних умовах» (номер

державної реєстрації 05818) та кафедри інформатики Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка «Професійне становлення фахівця в умовах цифрового освітнього середовища» (номер державної реєстрації № 0120U100572).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Провідною ідеєю дослідження є опанування інноваційних видів рухової активності, які затребувані суспільством загалом і молоддю зокрема.

Атаманюк С.І. обґрунтовано актуальність, теоретичне і практичне значення дослідження. Варто окремо звернути увагу на прагнення дисертанта вирішити визначені в роботі суперечності, що є показником якості проведеного дослідження. Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури, наукових досліджень із окресленої проблематики дав змогу дисертантові чітко сформулювати науковий апарат дослідження, зокрема, його мету, яка логічно узгоджується з об'єктом, предметом і завданнями.

У дисертації простежується наукова новизна й особистий внесок здобувача, який полягає в тому, що:

– вперше теоретично обґрунтовано, змодельовано та експериментально перевірено ефективність організаційно-педагогічної системи підготовки майбутніх фахівців ФКіС до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності, яка: ґрунтується на низці методологічних підходів, серед яких професійно-особистісний, редуційний, діяльнісний, інноваційний, оздоровлювальний, гендерний, біосоціокультурний; детермінується загальнодидактичними та специфічними принципами фізичного виховання і принципами використання інноваційних видів рухової активності; передбачає дотримання педагогічних умов як чинників формальної (модернізація змісту обов'язкових навчальних дисциплін та розроблення варіативних курсів з орієнтацією на використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності), неформальної (ініціювання секцій з інноваційних видів рухової активності; організація спортивно-масових заходів з інноваційних видів рухової активності) та інформальної (використання цифрових технологій візуалізації та технологій цифрового здоров'я) освіти; введено у науковий обіг категорію «готовність майбутніх фахівців ФКіС до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності»;

– уточнено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, технологічний, професійно-діяльнісний, поведінково-рефлексивний) та показники (мотивація до усіх видів роботи у сфері фізичної культури і

спорту; теоретична обізнаність щодо інновацій у сфері фізичної культури і спорту; гімнастична підготовленість; рівень розвитку рухових якостей; здатність до тренерської діяльності; самоаналіз та волева саморегуляція), якими схарактеризовано рівні (низький, середній, високий) готовності майбутніх фахівців ФКіС до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності;

– подальшого розвитку набули наукові положення теорії і практики підготовки майбутніх фахівців ФКіС, в умовах неформальної та інформальної освіти, а також зміст, форми і методи підготовки майбутніх фахівців ФКіС у закладах вищої освіти до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності.

Достовірність наукових положень і висновків підтверджується використанням широкої інформаційної бази за темою дисертації, зокрема численних наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних вчених.

Структура дисертації Атаманюк С.І., що складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків, відображає логічний авторський підхід до викладу змісту роботи.

Наголосимо, що дисертантом чітко визначено завдання усіх етапів педагогічного експерименту, обрано ефективні методи вимірювання, ґрунтовно проведено кількісний та якісний аналіз експериментальних даних. Слід відзначити широкий масив дослідження: експериментальна робота здійснювалася на базі восьми закладів вищої освіти України та двох різних установах галузі фізичної культури і спорту. Оформлення дисертації не викликає зауважень; матеріал викладено аргументовано, він відзначається доказовістю та переконливістю.

Важливо, що основні наукові положення дисертаційної роботи висвітлено в 52 публікаціях (із них 20 – одноосібні): 2 монографії, 1 патент на корисну модель, 15 статей у наукових фахових виданнях України та 5 статей у наукових періодичних закордонних виданнях, 4 навчально-методичних посібники, 7 матеріалів методичного та 18 – апробаційного характеру.

Публікації та автореферат повною мірою відображають зміст дисертаційної роботи. Аналіз публікацій автора уможливорює зробити висновок про повноту викладу в науковій літературі основних положень дисертаційного дослідження. Відтак, кількість публікацій є достатньою для висвітлення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук відповідно до вимог.

Основні положення дисертації пройшли належну апробацію в доповідях та панельних дискусіях наукових, науково-практичних і науково-методичних заходів різних рівнів, зокрема:

Міжнародних: «Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення» (Суми, 2017, 2019), «Україна майбутнього: сучасні тенденції інноваційного розвитку» (Суми, 2018), «Діджиталізація в Україні: інновації в освіті, науці, бізнесі» (Бердянськ, 2019), «Економіка, управління, освіта і наука: трансфер теорії і практики в умовах цифрової глобалізації» (Мелітополь, 2020), «Дослідницька діяльність майбутніх фахівців як шлях їх професійного становлення» (Суми, 2020), «Trends and directions of development of scientific approaches and prospects of integration of internet technologies into society» (Stockholm, Sweden 2021), «Physical culture and sport in the educational space: innovations and development prospects» (Wloclawek, Republic of Poland, 2021), «Problems and tasks of modernity and approaches to their solution» (Токуо, Japan, 2021);

Усеукраїнських: «Фізичне виховання та спорт у вищій школі. За здоровий спосіб життя» (Запоріжжя, 2007, 2009, 2017);

університетських: «Тиждень науки» (Запоріжжя, 2015-2020).

Оцінка змісту дисертації та ідентичності змісту автореферату й основних положень дисертації

У **Вступі** обгрунтовано актуальність і стан розробленості проблеми дослідження; визначено науковий апарат; представлено концепцію дослідження; розкрито наукову новизну й практичне значення результатів дисертаційної роботи; наведено відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів; схарактеризовано особистий внесок у роботах, які написані у співавторстві; подано інформацію про структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – **«Стан розробленості проблеми підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності»** – досліджено стан розробленості проблеми підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання інноваційних видів рухової активності у науково-педагогічних дослідженнях, з'ясовано сутність і структуру ключових дефініцій дослідження «інноваційні види рухової активності» та «готовність майбутніх фахівців ФКіС до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності».

Обгрунтовано, що професійна підготовка майбутніх фахівців ФКіС у ЗВО має сприйматися як необхідна умова досягнення високої

конкурентоспроможності фахівця галузі ФКіС, а тому має охоплювати не лише такі напрями, як фізичне виховання різних груп населення, масовий спорт, фізкультурно-спортивна реабілітація, про що зазначено в Законі України «Про фізичну культуру і спорт», але й інші, зокрема інноваційні форми фізичної активності.

За результатами термінологічного та структурно-логічного аналізу дефініцій «інновація», «інноватика», «інноваційна діяльність» встановлено, що інноваційна освітня діяльність має сприйматися на трьох рівнях:

- 1) впровадження освітніх інновацій;
- 2) удосконалення та поширення освітніх інновацій;
- 3) розроблення освітніх інновацій.

Обґрунтовано, що майбутні фахівці фізичної культури і спорту передусім мають бути готовими до першого й другого рівнів інноваційної діяльності, тобто використання і розповсюдження інновацій, обговорення змісту нововведень і тих змін, які можуть відбуватися в межах професійного середовища завдяки інноваційній професійній діяльності.

Структурно-логічний аналіз поняття «готовність майбутніх фахівців ФКіС до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності» засвідчив його нетривіальність та обумовив потребу описати його зміст, до якого включено п'ять компонентів: мотиваційний (умотивованість та ціннісні установки до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності); гносеологічний (сукупність спеціалізованих знань про інновації та інноваційні види рухової активності); праксеологічний (сукупність умінь майбутніх фахівців ФКіС виконувати інноваційні види рухової активності, розвивати рухові якості); методичний (сукупність рухових і методичних умінь майбутніх фахівців ФКіС навчати виконувати інноваційні види рухової активності різні верстви населення); особистісний (прагнення до розвитку рухових якостей, вольові якості, активність, здатність до рефлексії у професійній діяльності, корекція власної поведінки, самооцінка).

Формування готовності майбутніх фахівців ФКіС до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності в роботі розглядається як процес набуття майбутніми фахівцями сукупності професійних і особистісних якостей, яка:

- 1) увиразнює прагнення здійснювати інноваційну діяльність у сфері ФКіС та опанувати інноваційні види рухової активності;
- 2) передбачає оволодіння відповідною сукупністю спеціалізованих знань та вмінь;

3) орієнтована на формування здатності майбутніх фахівців ФКіС використовувати інноваційні види рухової активності у майбутній професійній діяльності та здійснювати відповідну рефлексію.

У другому розділі – **«Моделювання процесу підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності»** – розкрито методологічні засади дослідження підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності, а також розроблено, змодельовано та теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічну систему професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності. На основі узагальнення результатів науково-педагогічних розвідок встановлено, що підготовку майбутніх фахівців ФКіС до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності обумовлює низка методологічних підходів. На філософському рівні методології обґрунтовано важливість діалектичного та екзистенційного підходів; на загальнонауковому рівні – системний підхід; на конкретно-науковому рівні – професійно-особистісний, редуційний, діяльнісний, інноваційний, оздоровлювальний, гендерний, біосоціокультурний.

Показано важливість дотримання низки дидактичних принципів:

- загальнодидактичних (принцип науковості; принцип системності і послідовності; принцип доступності; принцип зв'язку навчання з життям; принцип свідомості і активності; принцип наочності; принцип міцності засвоєння знань, умінь і навичок; принцип індивідуального підходу);

- спеціальних принципів фізичного виховання (безперервності, прогресування тренувальних дій, циклічності, вікової адекватності впливу, емоційності);

- спеціальних принципів використання інноваційних видів рухової активності (високий гуманістичний потенціал; ідеї екологічного виховання; зміщення акценту на виявлення командних переможців; комплексний характер впливу на особистість (збереження і зміцнення здоров'я, фізичне вдосконалення, розвиток творчих (музичні, хореографічні, естетичні) здібностей).

Підтверджено, що підготовка майбутніх фахівців ФКіС до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності є процесом, який може базуватися на спеціально розробленій організаційно-педагогічній системі підготовки майбутніх фахівців ФКіС, що

включає п'ять підсистем: цільову, теоретико-методологічну, змістову, процесуальну та контрольню-результативну.

У третьому розділі – **«Практичні аспекти підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності»** – схарактеризовано педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності, з'ясовано напрями удосконалення змісту, форми, методи та засоби навчання, реалізація яких сприяє підготовці майбутніх фахівців ФКіС до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності.

У процесі дослідження обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців ФКіС до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності з урахуванням затребуваних на сьогодні форм провадження освітньої діяльності. Педагогічна умова як чинник формальної освіти – модернізація змісту обов'язкових навчальних дисциплін та розроблення варіативних курсів з орієнтацією на використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності.

У процесі дослідження з'ясовано, що метою формальної освіти є формування системи базових знань, умінь та цінностей особистості. При цьому зміст формальної освіти має носити комплексний характер і бути спрямованим на формування базової культури особистості, підготовку до виконання професійних функцій. Розглядаючи формальну освіту, науковці (В. Дуб, І. Галян, С. Маркіян, В. Пономарев та ін.) наголошують на її перевагах і недоліках. З-поміж сильних сторін формальної освіти відзначені стабільність, ґрунтовність (фундаментальність) підготовки, достатня глибина й висока ймовірність досягнення заявлених результатів та отримання документів про освіту, наявність досвідчених викладачів, якісних джерел навчання тощо. Основними недоліками формальної освіти вважають її консервативність і слабку гнучкість, високий рівень диктату тих, хто навчає, відчуття залежності у тих, хто навчається, значну стандартизованість, недостатнє врахування психологічних особливостей дорослих.

Тому саме для рамок формальної освіти обґрунтовано доцільність модернізації змісту фахових дисциплін (орієнтація на використання інноваційних видів рухової активності), а також розроблення й упровадження авторських дисциплін «Інноваційні види рухової активності»; «Інновації та інноваційна діяльність закладів освіти у сфері фізичної культури»; «Передовий досвід роботи видатних тренерів та фахівців фізичної культури і спорту». При цьому важливим є впровадження в освітній процес

спеціалізованого навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців ФКіС до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності.

У четвертому розділі – **«Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічної системи підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності»** – визначено критерії та показники, на основі яких охарактеризовано рівні готовності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності, а також здійснено експериментальну перевірку ефективності організаційно-педагогічної системи підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності.

Для підтвердження ефективності організаційно-педагогічної системи підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності було розроблено діагностичний апарат.

Виходячи з нетривіальної структури готовності майбутніх фахівців ФКіС до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності, на формування якої зорієнтовано авторську організаційно-педагогічну систему, розроблено п'ять критеріїв, які на основі показників давали можливість кількісно оцінити зрушення у досягненнях студентів:

- мотиваційно-ціннісний критерій (показник «мотивація до усіх видів роботи у сфері фізичної культури і спорту» перевірявся за методикою В. Каташева визначення рівня мотивації професійного навчання студентів);

- когнітивний критерій (показник «теоретична обізнаність фахівців фізичної культури і спорту щодо інновацій у сфері фізичної культури і спорту» визначався на основі авторського тестування – 100 запитань по 1 балу кожне);

- технологічний критерій (показник «гімнастична підготовленість» визначався на основі експертного оцінювання та показник «рівень розвитку рухових якостей» визначався через тести: біг на 100 м (с), човниковий біг 4×9 м (с), стрибок у довжину з місця (см), згинання і розгинання рук в упорі лежачи (разів), нахил вперед з положення сидячи (см), рівновага (проба Ромберга) (с).

- професійно-діяльнісний (показник «здатність до тренерської діяльності» визначався на основі тестів – 100 запитань теоретичного характеру);

- поведінково-рефлексивний (показник «самоаналіз» визначався на основі тесту Л. Бережнєвої та показник «вольова саморегуляція» досліджувався на основі використання методики А. Зверькова і Е. Ейдмана).

Керуючись результатами аналізу науково-педагогічних джерел, обрано традиційну ступеневу шкалу рівнів готовності майбутніх фахівців ФКіС до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності (високий, середній, низький), яка є обґрунтовано релевантною специфіці досліджуваного об'єкта – готовності до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності.

Дискусійні положення та побажання щодо вдосконалення змісту дисертації

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення результатів проведеного дослідження, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та побажання, зокрема:

1. У третьому розділі авторкою описуються доцільні технології підготовки майбутніх фахівців ФКіС до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності, зокрема, технології проєктного і проблемного навчання. Водночас відкритим залишається питання, коли саме і яку з цих технологій варто використовувати.

2. Дискусійною вважаємо позицію авторки про удосконалення змісту фахових дисциплін і невикористання потенціалу інших дисциплін для формування знань про інноваційні види рухової активності, технології цифрового здоров'я тощо (наприклад, ІКТ).

3. В тексті 4-го розділу не уточнено кількість студентів на рівні бакалаврату і магістратури, які були долучені до педагогічного експерименту з апробування розробленої системи за різними ЗВО.

4. У структурі готовності майбутніх фахівців ФКіС до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності бачимо важливою наявність умінь професійної комунікації, проте такого вміння серед компонентів чи елементів компонентів не зазначено.

5. Актуальність дослідження авторки посилив би аналіз попиту на інноваційні види рухової активності у різних установах: санаторіях, спортивних клубах, школах, університетах в Україні та за кордоном.

Водночас, варто зазначити, що висловлені зауваження не є принциповими, вони мають рекомендаційний характер і суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку наукового дослідження С.І. Атаманюк, не знижують її високої теоретичної та практичної цінності щодо підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до

використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності.

Висновок

Аналіз змісту дисертаційної роботи, автореферату, опублікованих праць дисертантки дає підставу зробити такий висновок: дисертація Атаманюк Світлани Іванівни «Теорія і практика підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності», є самостійним і завершеним науковим дослідженням, що заслуговує на позитивну оцінку.

Рукопис дисертації і автореферат оформлені відповідно до вимог пп. 9, 10, 12, 13, 14 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р., № 607 від 15.07.2020 р.), що дає підстави для присудження Атаманюк Світлані Іванівні наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри фізичного виховання та спорту
Львівського національного університету
імені Івана Франка
Міністерства освіти і науки України

О.В. Шукатка

